

ΤΟ ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΜΑΤΣΗ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΚΛΕΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Ξεκινώντας να γράψω για το τελευταίο έργο του Κλείτου Ιωαννίδη, που έχει τον τίτλο *Κυριάκος Μάτσης, ο οραματιστής*, ένοιωθα σαν διαμετακομιστής ενός φορτίου με πολύτιμο περιεχόμενο, στου οποίου τη συλλογή και τη συσκευασία εγώ δεν συνέβαλα ούτε κατά το ελάχιστο. Η αμηχανία μου ήταν σχεδόν βασανιστική, όταν η κυπριακή πρεσβεία μου ζήτησε να μιλήσω γι' αυτό το γενναίο πόνημα των 800 σελίδων και των άπειρων ιστορικών στοιχείων, που αφιερώνεται στη ζωή και τη δράση ενός από τους μεγαλύτερους Κύπριους αγωνιστές.

Τον Κλείτο Ιωαννίδη, τον γνώρισα τυχαία, μέσα σ' ένα αεροπλάνο. Τον Κύπριο αγωνιστή Κυριάκο Μάτση, τον γνώρισα από τις παράφορες αφηγήσεις του Κλείτου, που έχουν συχνά ως θέμα τους αγώνες της ΕΟΚΑ των ετών 1955-1959 κατά της αγγλικής κυριαρχίας πάνω στο νησί του. Αλλά, εδώ και μερικά χρόνια, ο Κλείτος, μαζί με κάθε καινούργιο του βιβλίο που μου χάριζε, μου επαναλάμβανε πως μαζεύει υλικό για τον Κυριάκο Μάτση. Και μόνον όταν είδα το δίτομο έργο τυπωμένο, κατάλαβα γιατί του πήρε πάνω από έξη χρόνια για να το ετοιμάσει.

Το όνομα του Μάτση είναι συνδεδεμένο με πολλούς τόπους της Κύπρου και της Ελλάδας: Με το Παλαιχώρι, όπου γεννήθηκε. Με τη Θεσσαλονίκη, όπου σπούδασε γεωπόνος. Με τα Κούκλια και την Αμμόχωστο, όπου εργάστηκε. Με την Κοκκινοτριμιθιά, όπου φυλακίστηκε και βασανίστηκε για πολλούς μήνες το '56, και από όπου δραπέτευσε για να συνεχίσει τον αγώνα του. Με την περιοχή της Κυρήνειας, όπου ξαναβγήκε στον αγώνα, αναλαμβάνοντας καθήκοντα τομεάρχη της επαρχίας αυτής. Τέλος, το όνομά του συνδέθηκε με το Κάτω Δίκωμο, ένα χωριό της κατεχόμενης περιοχής, όπου δολοφονήθηκε άνανδρα από τους Άγγλους στις 19 Νοεμβρίου του 1958. Κατά πάσα πιθανότητα, κάποιος ντόπιος προδότης φανέρωσε το κρησφύγετό του Μάτση, που βρισκόταν στο υπόγειο ενός σπιτιού. Ο Μάτσης, όταν αντιλήφθηκε πως οι Άγγλοι στρατιώτες τον ανακάλυψαν, έδιωξε από κοντά του τους δύο συναγωνιστές του, δίνοντάς τους μια ευκαιρία να γλυτώσουν. Οι Άγγλοι άνοιξαν τη στενή καταπακτή του κρησφύγετου, έρριξαν ειδικές χειροβομβίδες και τον σκότωσαν κυριολεκτικά σαν ποντίκι

στη φάκα. Βρέθηκε νεκρός, με αποκομμένο το ένα του πόδι, ενώ κρατούσε ακόμη σφικτά πάνω του τα δύο αυτόματα που του ανήκαν.

Όταν πήρα στα χέρια μου το έργο του Κλείτου, είδα πως πρόκειται, πραγματικά, για τον καρπό ενός τεράστιου συλλεκτικού μόχθου, ο οποίος προσανατολίστηκε προς όλες τις πηγές πληροφοριών σχετικά με τη ζωή και τη δράση του γενναίου αυτού ιδεολόγου, που χάθηκε στα 33 του χρόνια.

Στον Α' τόμο, μετά το εισαγωγικό σημείωμα, έχουμε έναν εκτενέστατο πρόλογο του Ιωαννίδη, που επέχει θέση βιογραφικής σύνθεσης με βάση πρωτογενείς πηγές (γραπτά του ίδιου του Μάτση) και δευτερογενείς πηγές (μαρτυρίες, βιβλιογραφία κ.ά.). Σ' αυτές τις 100 σελίδες, ο Ιωαννίδης σκιαγραφεί ιστορικά τον Κυριάκο Μάτση. Ο ήρωας εμφανίζεται εδώ ως αγωνιστής, ως επιστήμονας, ως πατριώτης, ως ποιητής, ως επιστολογράφος, ως πολιτικός στοχαστής, ως νέος άνδρας στις σχέσεις του με το άλλο φύλο, ως σύντροφος.

Ακολουθεί μια μακροσκελέστατη παράθεση μαρτυριών 40 περίπου προσώπων, που υπήρξαν συγγενείς, συγχωριανοί, συναγωνιστές ή γνώριμοι του Κυριάκου Μάτση. Αυτές οι μαρτυρίες προέκυψαν κατά το πλείστο από συνεντεύξεις που ο Κλείτος πήρε προσωπικά από ανθρώπους ανώνυμους κι επώνυμους, διατρέχοντας την Κύπρο και τη Βόρειο Ελλάδα -κυρίως. Ανάμεσα στα πρόσωπα που μιλούν γ' αυτόν, συναντούμε τον αδελφό του, και παλιό αγωνιστή επίσης, Γιαννάκη Μάτση, την πρώην Υπουργό παιδείας Κλαίρη Αγγελίδου, τον παλιό συμφοιτητή του και νυν καθηγητή της Γεωπονικής της Θεσσαλονίκης Ευάγγελο Πανέρα, τη συγγραφέα και συναγωνίστριά του Ρήνα Κατσελλή, τον αγωνιστή Κώστα Χριστοδούλου, ο οποίος μοιράστηκε το στενόχωρο κρησφύγετο με τον Μάτση μέχρι τη στιγμή του θανάτου του.

Μέσα απ' αυτές τις συνεντεύξεις, διαφαίνεται ο χαρακτήρας, το ήθος, το ταμπεραμέντο, ο ιδεαλισμός και η τόλμη του Μάτση. Επίσης, μέσα απ' αυτές ο αναγνώστης παίρνει πληροφορίες σχετικά με τη δράση του στη Θεσσαλονίκη και στην Κύπρο, σχετικά με τις επαγγελματικές του ασχολίες, αλλά και τις πνευματικές του αγάπες, πέρα από τα κοινωνικά ιδεώδη και τον πόθο του για την απελευθέρωση της πατρίδας του από την βρετανική αποικιοκρατία.

→ [Αποσπάσματα συνεντεύξεων]

- 1) Γιαννάκης Μάτσης
- 2) Κλαίρη Αγγελίδου
- 3) Παύλος Πανταίμης
- 4) Ρήνα Κατσελλή
- 5) Ανδρέας Παναγιώτου
- 6) Ρήνα Κατσελλή (μείμνεο)

Ο Β' τόμος του έργου περιέχει τα ημερολόγια που κρατούσε ο Μάτσης κατά την περίοδο 1944-1952, τα διάφορα κείμενά του και την επιστολογραφία του, τα τελευταία γραπτά του -στα οποία περιλαμβάνονται και τα τελευταία του ποιήματα-, καθώς και ένα αρκετά πλούσιο φωτογραφικό υλικό, σχετικό με τον αγωνιστή και την εποχή του. Εδώ, ο αναγνώστης έχει την ευκαιρία να αναγνωρίσει άμεσα όλα εκείνα τα στοιχεία που συνιστούσαν τη "φλογερή", την "πύρινη", την "ενθουσιώδη" -όπως τη χαρακτήρισαν- μορφή του Κύπριου ήρωα.

→ ~~Ποιήματα~~ ←

Εκείνο που οφείλω να επισημάνω προς τιμήν του Κλείτου Ιωαννίδη, είναι το γεγονός ότι έκανε μια πλήρη κατάθεση των κειμένων του Μάτση και των στοιχείων που συνέθεταν την ιστορική του εικόνα, χωρίς να διαφαίνεται καμμία πρόθεση εξιδανίκευσης της προσωπικότητάς του. Με άλλα λόγια, έχουμε μπροστά μας το αποτέλεσμα ενός δυσχερούς συνδυασμού στο επίπεδο της ιστορικής έρευνας: τη νηφάλια και αντικειμενική επεξεργασία ενός κυριολεκτικά εκρηκτικού υλικού της σύγχρονης Ιστορίας της Κύπρου. Έτσι, πιστεύω πως ο Κυριάκος Μάτσης στάθηκε πολύ τυχερός -σήμερα, σαράντα χρόνια μετά την ελαίσχυντη δολοφονία του.

Χαρά Μοικονικό

Καθηγήτρια εν' Ανεταπιστήμια Αθήναι